Protokoll fört vid inspektion den 9 april 2014 av Kriminalvården, häktet Mariestad

Inledning

På uppdrag av chefsJO Elisabet Fura genomförde JO:s NPM-enhet (national preventive mechanism) den 9 april 2014 en föranmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Mariestad. Inspektionen är ett led i fullgörandet av Sveriges åtagande enligt det frivilliga protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Vid inspektionen deltog enhetschefen Gunilla Bergerén samt föredragandena Marie Hansson, Karl Lorentzon (protokollförare) och Elisabeth Sjöblom.

Parallellt med inspektionen av häktet Mariestad genomfördes även på uppdrag av JO Cecilia Renfors en inspektion av Polismyndigheten i Västra Götaland, Polisområdet Skaraborg, Polisenheten Östra Skaraborg, arresten Mariestad. Den 10 april 2014 genomfördes även en inspektion av Polismyndigheten i Västra Götalands arrest i Skövde.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av kriminalvårdsinspektören AA och vakthavande befälet BB. Efter en presentation av häktets verksamhet förevisades häktets lokaler. Samtal fördes därefter med fyra intagna och med personal. Vissa handlingar granskades. Inspektionen avslutades med en genomgång av de iakttagelser som gjorts under inspektionen. Vid den avslutande genomgången närvarade från häktet AA och BB.

I slutet av protokollet återfinns ett uttalande av chefsJO med anledning av vad som har framkommit i samband med inspektionen.

Iakttagelser m.m. under inspektionen

Inledande presentation av häktet

I denna del uppgav häktets ledning i huvudsak följande: Häktet ingår tillsammans med anstalterna Johannesberg och Rödjan samt Frivården Skövde i ett verksamhetsområde. Inför Kriminalvårdens kommande omorganisation har det föreslagits att verksamhetsområdet ska förändras. Häktet har 31 platser och 23,6 tjänster.

Riksdagens ombudsmän
Box 16327
103 26 Stockholm
Besök: Västra Trädgårdsgatan 4

E-post: justitieombudsmannen@jo.se
Telefon: 08-786 40 00
Texttelefon: 08-786 61 15
Fax: 08-21 65 58

www.jo.se

Vakthavande befäl arbetar dagtid under vardagar. Övrig tid ansvarar vakthavande befäl i anstalten Johannesberg för häktet. Nattetid tjänstgör tre kriminalvårdare, varav två är ”vilande”.

Det ska inte förekomma ensamarbete på häktet, men det fungerar inte alltid i praktiken. Om en kriminalvårdare är ensam med en intagen ser man till att från centralvakten ha uppsikt över situationen.

Det händer att intagna under 21 år placeras i häktet, även om det inte hör till vanligheterna. Det är emellertid ganska vanligt med intagna i åldrarna 22–25 år. Häktet har särskild personal med ansvar för ungdomar. Häktet tar emot kvinnliga intagna och personer som är förvarstagna enligt utlänningslagen. Intagna i den senare kategorin brukar inte bli speciellt långvariga på häktet, utan flyttas som regel efter några dagar till anstalten Skogome. Placeringen av personer som är omhändertagna enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) och lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kan förekomma som lunchuppehåll i häktet.

För närvarande har häktet tillgång till en lärare fyra timmar per dag, fyra dagar i veckan. Vidare har häktet ett bra samarbete med frivårdens uppsökande verksamhet. Häktet besöks även regelbundet av besöksgrupper och representanter för olika trossamfund.

De intagnas bostadsrum m.m.

Av häktets 30 bostadsrum är 3 rum utrustade med toalett. Ett av rummen är avsett för dubbelbeläggning. Övriga intagna är hänvisade till toaletter i korridoren. Bostadsrummen är fördelade på två korridorer med 23 rum i den ena och 7 rum i den andra korridoren. I korridoren med det större antalet bostadsrum finns tre toaletter och två duschar. I den andra korridoren finns en toalett och dusch. Bostadsrummen är utrustade på sedvanligt sätt med bl.a. väggfast säng, bord och stol. De intagna saknar möjlighet att på egen hand reglera de persienner som fönstren är försedda med. Häktets ledning uppgav att det har beställts nya mörkläggningsgardiner som kommer möjliggöra för de intagna att på egen hand reglera inflödet av dagsljus.

I samtal med de intagna framkom att personalen såväl dag- som nattetid är snabba med att besvara påringningar avseende toalettbesök.

Vistelse i gemensamhet m.m.

Vid samtal med häktesledningen framkom i denna del i huvudsak följande. Häktet har en gemensamhetsavdelning där som mest sex intagna kan vistas åt gången. I normalfallet är det samma grupp av intagna som är hela dagen på avdelningen. Vid hög beläggning finns det emellertid möjlighet att ha två grupper av intagna som erbjuds vistelse på gemensamhetsavdelningen med halvdagar. Som ett led i försöken att minska isoleringen av de intagna har häktet en tjänst som har till uppgift att ta ut intagna som är belagda med restriktioner till gemensamhetsavdelningen, där den intagne kan vistas tillsammans med personal under viss tid. Vidare har häktet ett bra samarbete med Åklagarkammaren i Skövde och åklagarna brukar som regel

godkänna att häktade med restriktioner får ha samsittning med andra intagna. Det saknas kameraövervakning på gemensamhetsavdelningen.

I samtal med den kriminalvårdare som ansvarar för gemensamhetsavdelningen framkom i huvudsak följande: Han har arbetat på gemensamhetsavdelningen sedan år 1997. Det är han som bestämmer vilka intagna som ska ges möjlighet att vistas på avdelningen. De intagna som kan komma i fråga för vistelse i gemensamhet är de som inte har restriktioner och är ”lugna och snälla”. I arbetsdriften monterar de intagna för närvarande elkomponenter. Intagna med restriktioner kan erbjudas s.k. cellarbete. Han vistas ensam med de intagna på gemensamhetsavdelningen och upplever inte det som något problem. Om han tillfälligt behöver lämna lokalen lämnas de intagna ensamma. De intagna är inlåsta, men kan komma i kontakt med centralvakten via en samtalsanläggning. Kvinnor ges inte möjlighet att vistas på gemensamhetsavdelningen.

Häktet har tillgång till två träningslokaler. En något större lokal på gemensamhetsavdelningen och ett mindre träningsrum som används av intagna med restriktioner. Vidare har häktet tillgång till två samtalsrum som bl.a. kan användas av intagna för samsittning. Ett av rummen är utrustat med tv-spel och böcker. Häktet har tre besöksrum och ett av dessa är anpassat för besök av barn.

Sjukvård

I verksamhetsområdet finns fyra sjuksköterskor och en av dessa är placerade i häktet. Häktet har tillgång till en psykiatriker två till tre timmar per vecka och en somatiker några timmar i veckan, vilket är tillräckligt för häktets behov. Häktet har inte något jourläkaravtal.

Om det sker inskrivningar under den tid när sjuksköterskan är på plats, brukar hon tala med den nyintagne och försöka bilda sig en uppfattning om hans eller hennes tillstånd. För närvarande är det många av de intagna som mår psykiskt dåligt och häktets sjukvårdspersonal har mycket kontakt med häktets psykiatriker. Det är kriminalvårdsinspektören som ansvarar för medicinutdelningen. Medicinen fördelas i dosett av sjuksköterskan och delas ut till de intagna av kriminalvårdspersonal. När medicinen har lämnats över till Kriminalvården upphör sjukvårdens ansvar. Intagna som vill komma i kontakt med sjukvården fyller i en s.k. systerlapp. Det ska finnas möjlighet för de intagna att lägga lappen i ett kuvert och häktets personal ska upplysa de intagna om det.

Vid samtal med intagna framkom att de hade träffat sjuksyster antingen i samband med inskrivningen eller i nära anslutning till att de ankom häktet. Vidare uppgav en intagen att han hade upplysts om att det fanns möjlighet att lägga systerlappen i ett kuvert.

Information till och bemötande av intagna

I samtal med de intagna framkom att samtliga var mycket nöjda med det sätt som de blir bemötta på av personalen. De intagna upplevde att personalen som regel tog sig tid för att samtala med dem. Vidare uppgav de intagna att de muntligen hade

fått information om häktets rutiner. Någon skriftlig information angående rutiner m.m. hade de emellertid inte fått del av. Den sammantagna bilden av samtalen med de intagna i denna del var att häktets personal är intresserad och engagerad i de intagnas situation.

Tvångsåtgärder m.m.

Häktet har två rum för avskildhetsplacering och ett rum med en bältessäng. Ett av avskildhetsrummen finns i direkt anslutning till centralvakten. Genom en särskild lucka är det möjligt att genomföra tillsyn och ledningen för häktet uppgav att rummet används företrädelsevis för s.k. oregelbunden tillsyn (tillsyn var femtonde minut). Vidare uppgav häktesledningen att det förekommer relativt få incidenter på häktet. Under det senaste året har bältessängen bara använts vid ett tillfälle. Kriminalvårdens screeningsinstrument för att avgöra risken för självskadehandlingar fungerar bra och häktets personal är bra på att ”läsa av” de intagna. Vid minsta oro beslutas om tillsyn av de intagna.

Dokumentationen avseende den senaste bältesläggningen granskades. Vidare granskades häktets incidentrapportering avseende år 2013 och 2014.

Personaltäthet

I samtal med personalen framkom att på helgerna är fem kriminalvårdare i tjänst. Enligt personalen kan det på helgerna ibland vara svårt att hinna med alla göromål. Prioriterad verksamhet är att ge de intagna möjlighet till utomhusvistelse. Det har aldrig inträffat att häktet har behövt neka någon intagen möjligheten att komma ut. Emellertid hade det varit önskvärt att personaltätheten var något högre för att kunna erbjuda en något bättre ”service” under helgerna.

Avslutande genomgång

Vid den avslutande genomgången inledde JO:s medarbetare med att tacka för ett vänligt bemötande av häktets personal i samband med inspektionen. Vidare framhöll JO:s medarbetare att man hade fått en mycket positiv bild av häktets verksamhet.

Häktets ledning gav in en kopia av häktets information och ordningsregler, se akt-bil. 2. Vidare uppgav häktets ledning att rutinerna kommer att ses över och att intagna ska få del av materialet i samband i inskrivning eller i sitt bostadsrum.

I fråga om gemensamhetsavdelningen uppgav häktets ledning att om det finns personal på avdelning så får kvinnor vistas där. Emellertid finns det ibland behov för personalen att kunna lämna avdelningen. Om personalen lämnar avdelningen finns det möjlighet för de intagna att komma i kontakt med centralvakten via en samtalsanläggning. Det finns alltid en risk för att det ska inträffa hot eller våld mellan intagna. Häktet gör emellertid en noggrann prövning av de intagna innan de tillåts komma ut i gemensamhet och hittills har det inte inträffat några incidenter på avdelningen. Det är häktets ledning som avgör vilka intagna som kan komma i fråga för vistelse på gemensamhetsavdelningen.

Inspektionen avslutades.

Vid protokollet

Karl Lorentzon

Justeras den 26 maj 2014

Gunilla Berggerén

Uttalande

Jag har tagit del av protokollet från inspektionen och jag vill med anledning härav framhålla följande.

Häktet erbjuder i normalfallet inte kvinnliga intagna vistelse i gemensamhet. Enligt 2 kap. 5 § första stycket häkteslagen (2010:611) ska enligt huvudregeln intagna i häkte ges möjlighet att dagtid vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet). Av 2 § i samma kapitel följer att en intagen inte får placeras så att han eller hon vistas med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön, om det är lämpligt och de intagna samtycker till det. I fråga om kvinnliga intagna som vistas på mindre häkten står som regel två alternativ till buds. Antingen får häktet låta de kvinnliga intagna vara avskilda eller erbjuda dem vistelse i gemensamhet med manliga intagna. Jag har tidigare uttalat att jag anser att det senare alternativet är att föredra (se mitt uttalande i protokoll från NPM-enhetens inspektion av häktet Växjö den 15 oktober 2013 i dnr 5261-2013).

Eftersom vistelse i gemensamhet är en viktig isoleringsbrytande åtgärd, ser jag det som problematiskt att häktet – med hänvisning till personalsituationen – inte ger kvinnliga intagna en sådan möjlighet. Enligt min mening bör häktet överväga förändringar i personalsituationen som möjliggör för häktet att även erbjuda kvinnliga intagna vistelse i gemensamhet. En sådan åtgärd skulle även bidra till en ökad säkerhet för övriga intagna på gemensamhetsavdelningen. Jag ifrågasätter inte att häktet gör en noggrann prövning av de intagna innan de tillåts vistas i gemensamhet. Trots den noggrann prövning är det – precis som häktets ledning framhållit – omöjligt att helt eliminera risken för exempelvis hot och våld mellan intagna. Av den anledningen ställer jag mig tveksam till lämpligheten i att intagna i gemensamhet lämnas utan någon som helst tillsyn av personal på en låst avdelning, med enda möjlighet att komma i kontakt med personal via en samtalsanläggning.

Elisabet Fura

2014-05-26